

SAMENVATTING TAAKDEMOCRATIE

Noorden Duurzaam, 1-3-2022

De urgentie van duurzame ontwikkeling is al vijftig jaar bekend maar de samenleving en met name de politiek reageert structureel te weinig en te laat. Dat is niet alleen omdat er voortdurend politieke compromissen gevonden moeten worden, het heeft ook een **systemoorzaak**. Die is dat offers vragen in de politiek stemmen kost, met name als het gaat om offers voor de verre toekomst of voor mensen ver weg. Alle politieke stromingen reageren hierop door zo weinig mogelijk offers te vragen. Dit collectief wegkijken veroorzaakt een 'normaal', een blinde vlek, een structurele handelingsonbekwaamheid.

Bij de vereniging Noorden Duurzaam ontwikkelen we theorie en praktijkconcepten bedoeld als instrument om dit systeemprobleem bij de wortel aan te pakken. We begeleiden experimenten hiermee en delen kennis hierover. Inspiratie vinden we onder andere in het 13e eeuwse bestuursmodel van de **waterschappen**. Dat werkt met geborgde zetels voor maatschappelijke geledingen, in plaats van zetelconcurrentie door ideologische stromingen.

Voor de waterveiligheid waren destijds drie geledingen nodig: de boeren want die moesten de waterwegen open houden, de dorpingen want die waren nodig bij het bouwen van dijken, en de stedelingen want die konden het project betalen. In het waterschapsbestuur kregen ze vaste zetels, want als door concurrentie een van de drie zou wegvallen, zou alles ten onder gaan. Dit model, waarin maatschappelijke geledingen niet-concurrerend samenwerken en complementaire taken verdelen, duiden we aan als '**taakdemocratie**'.

Taakdemocratie lijkt geboden als het kale voortbestaan van de samenleving op het spel staat. Dus als alles en iedereen gemobiliseerd moet worden, zoals bij de 13e eeuwse watersnoodrampen. Is die druk er niet en kan een grootschalige samenleving zich verdeeldheid permitteren dan ontstaat ruimte voor een politiek systeem waarin partijen zich onderscheiden op ideologie. Die situatie ontstond voor het eerst in de moderniteit. Die bracht de industriële revolutie voort, toen de sociale kwestie, en vervolgens de liberale democratie. Deze vorm van democratie kunnen we in contrast met de taakdemocratie ook aanduiden als '**ideedemocratie**'.

Terwijl taakdemocratie van pas komt bij harde noodzaken, is ideedemocratie een luxe, een mooi systeem voor als er welvaart te verdelen valt zoals in grote delen van de 20e eeuw. We zitten echter inmiddels in de opkomende mondiale duurzaamheids crisis van de 21e eeuw, die existentieel wordt voor de beschaving als we onvoldoende transitie in gang zetten. De luxe van verdeeldheid kunnen we ons dus steeds minder permitteren. Bovendien werkt ideedemocratie onder hoge druk minder goed: bij urgente verandernoodzaak, zeker als die offers vraagt, fragmenteert en polariseert het politieke spectrum en ontstaan destructieve en autocratische protestbewegingen. Willen we vasthouden aan democratie dan is **tijdig bijschakelen** van taakdemocratische bestuursvormen, waarin ideologie van ondergeschikt belang is, een logische stap.

Welke maatschappelijke geledingen hebben complementaire taken bij duurzaamheidstransities? Bij Noorden Duurzaam komen we niet op drie geledingen uit maar op vijf:

- de **wetenschap** want die maakt urgentie zichtbaar en kan richting geven;
- de **burgers** want die kunnen elkaar mobiliseren om hun leefstijl aan te passen;
- de **overheid** want die kan regels stellen, prijsbeleid voeren en voorlichten;
- de **bedrijven** want die kunnen duurzaam innoveren en sociaal ondernemen;
- de **voorzieningen** (onderwijs, zorg, sport, cultuur, levensbeschouwing) want die kunnen de mensen inspireren, kwalificeren en includeren.

In deze vijfdeling zijn alle taken onmisbaar én uniek. Zo ontstaat een basis voor samenwerking.

Taakdemocratie kan, nog altijd in theorie, vorm krijgen in ‘**transitiekamers**’ waarin de vijf geledingen elk 20% van de spreektijd en het stemrecht hebben. Transitiekamers zijn denkbaar op elke ‘etage’ van het huis van Thorbecke en bovendien op de eveneens denkbare ‘begane grond’ van de dorpen en de wijken. Transitiekamers en wijkraden/dorpsraden zijn in dit beeld geen initiatief van onderop en geen maatschappelijk middenveld maar zijn parlementair.

Een transitiekamer heeft drie kerntaken:

- **Kwesties:** democratisch prioriteren van urgente duurzaamheidsproblemen;
- **Campagnes:** ontwikkelen en uitvoeren van maatschappijbrede acties om de gevonden topkwesties aan te pakken;
- **Statistiek:** meten van trends en van de effectiviteit (impact) en efficiëntie van campagnes.

Het gaat hierbij om de campagnes voor transitie want die realiseren verandering. Ze ontstaan door vanuit de transitiekamer een werkgroep, commissie of projectgroep aan te wijzen waarin opnieuw de vijf geledingen vertegenwoordigd zijn. Deze werkgroep ontwerpt de campagne voor de meegegeven kwestie, door brainstorm over campagnebijdragen vanuit de geledingen en door zoeken naar synergie en synchroniciteit tussen die bijdragen. Zo ontstaat een overtuigend **campagneplan** dat aan de achterban kan worden voorgelegd en dat bij voldoende draagvlak van start kan gaan. Bij voorkeur tijdens een officieel startmoment met prominenten en pers.

Praktijkexperimenten met taakdemocratie zijn in de huidige fase van theorievorming nog slechts deelttoepassingen, bijvoorbeeld in rollenspelen, ketenverduurzaming of kleinschalige gebiedsontwikkeling. De vijf geledingen zijn daarbij altijd in beeld maar doorgaans niet in de volle breedte. Bijvoorbeeld niet de hele non-profit maar alleen het beroepsonderwijs, en niet alle burgers maar alleen consumenten van een bepaalde productsoort, niet alle wetenschap maar slechts enkele disciplines.

Er wordt gewerkt aan een essay waarin het bovenstaande uitgebreid behandeld en onderbouwd wordt. De conceptversie van het essay en de bijbehorende powerpoint is op te vragen via peter.bootsma@noordenduurzaam.nl